

գուրժեն, տեսանեմ և զարտասուան որ ընդ ծնօտս ձեր վիժեալ իջանեն: Բրուտոս նորա է որդի. այլ զինչ. միթէ ոչ և դուք որդի նորա իցէք, իմն Հռովմայեցիք. նա զձեզ որդեգրեաց յիւրուսն սրտի. յանկարծ, եթէ գիտէիք զկամս նորա:

Ժող. Չի՞նչ իցէ:

Անս. Հռովմ ժառանգ է նորա, ձեր են քանձք նորա. Կեսար և յետ մահու ձեր է հովանի՝ի գիցն աղի. զձեզ միայն սիրէր նա. վասն ձեր միայն գնայր նա արդ յԱսիա. գնայր վասն ձեր ընդ քերտն գալ և ընդ ապաժոյժ՝ի փառս Հռովմայ, իմն Հռովմայեցիք. ասէր նա և զայս ձեզ գրէր իւր կտակ վերջին. ո՞ Հռովմայեցիք, ժողովուրդ Թագաւոր, որում ես ծագայ եմ. Թող Թագաւորեսցէ Կեսար՝ի վերայ աշխարհի, զի և ՚ի վերայ Կեսարու Թագաւորեսցէ Հռովմ: Եթէ այսչափ ինչ արասցեն ընդ ձեզ Բրուտոս և Կասսիոս:

Ժող. Ա՛հ, ցաւ է մեզ և տագնապ անհնարին:

Անս. Արդարեւ Կեսար հայր էր Հռովմայ:

Անս. Այլ հայրն ձեր ոչ ևս կայ՝ի միջի. անարի դաւով յափշտակեցաւ զիւցազն՝ի միջոյ, պարծանքն բնութեան, աշխարհի և Հռովմայ: Ա՛հ, միթէ զլասջիք դուք Թերևս հօրն ձերում զպատիւ մահուն. եթէ ոչ աչք ձեր ցօղեսցեն արտասուս և ձեռք ձեր՝ի տապան առեալ հանգուսցեն զհայրն ձեր և զսիրելի բարեկամն: Ահաւս սիկ է նա առաջի աչաց ձերոց յարիւն Թաթաւալ. (առեալ յգէ դէ՛ Կեսարաւ):

Ժող. Ո՛ր ողորմ կերպարան, ո՞ արտասուաց պատկեր:

Անս. Ահաւս սիկ են աճիւնացեալ նշխարք մեծութեան Հռովմայ. մանաւանդ թէ և աշխարհի. ահաւս սիկ աստուածն վրէժխնդիր՝ զոր պաշտէիք, և որում երկրպագէին նոքին իսկ սպանողք դորա. սա է պարծանքն ձեր, հզօր ապաւէն անխաբ ապաստան մարտի, և խաղաղութեան ձեր ամուր վահան, որ երբեմն սարսեալ գողացոյց զաշխարհս ամենայն. որ և հանգեր ձեռալ իսկ էր զգողոզն Բաբելոն գերեցոյ փաղանգ՝ չլծայակապ ածել ձգել զհետ կառաց իւրոց աստ՝ի մեր քաղաք: Ճանաչէք արդեօք, ո՞ Հռովմայեցիք, զձերն Կեսար, աղէ հայեցարուք ընդ նա, չօչափեցէք և տեսէք զվերս նորա. տեսէք զարիւնն, զոր արդ իսկ առաջի աչաց ձերոց հեղին տարապարտ ձեռքն տիրադրուժ. աստ և հար զնա Կիմերոս, աստ Իեկիմոս և Կասսիոս միեցին ստէպ զերկաթն արիւնխախանձ. և ո՞ւր՝ի մարմնի աստ մեծի Կեսարու. աստ և Բրուտոս, անօրէնն Բրուտոս յանպարտ արիւն ծնողին իւրոյ զձեռնն շաղախեաց, և զաղանաբար ՚ի սիրտն մտեաց. իսկ Կեսար զինչ. հայեցեալ ընդ նա քաղցր ակամբ այն ինչ գիտապաստ արիւն նոռոգ յերկիր Թաւալէր, ՚ի ներել փութայր, և որդի սիրելի զնա առձայնէր. հաւատացէք ինձ, ո՞ Հռովմայեցիք, ես աստ մօտ կայի զօղեալ յետ կուսէ լսել զամենայն. զայս միայն նա բարբառ արձակէր ՚ի մահուն իւրում. Ա՛հ, որդեակ իմ, որդեակ իմ, գոչէր, և գո՞ւ ևս, ո՞վ իմ Բրուտէ:

Ո՞ր. Այ՛ նենգող դաւաճան, արժանի շանթըն կէջ հրոյն Արամաղդայ:

Անս. Բարէ, արիւն նորա կայլակէ գեռ ևս:

Անս. Արիւնս այս վրէժխնդրութիւն ՚ի ձէնջ պաղատի, և յարիական բաղկաց այտի այդմ ակն ունի: Լուարուք լուարուք, ո՞ Հռովմայեցիք. զարթիք և լուարուք զբարբառ նորա, որ ինեւ ընդ ձեզ խօսի. եկայք ընդ իս փողեսցուք տագնապաւ ՚ի վերայ մոլեգին սպանողաց դորա, զայս միայն սփոփանս հայցեմ շնորհել հոգւոյն Կեսարու. դամբար ՚ի ձեռս առեալ ՚ի հրոյ անտի, ուր մարմնն նորա այրել պատրաստի. գիմեսցուք առ հասարակ շտապ տագնապաւ, հուր հարեալ բորբոքեսցուք քանդեսցուք զնշտիս մարգակտոր գաղանացն. անխնայ սուր՝ի կողս արկցուք ամբարշտացն. փեռեկեսցուք հանցուք կորղեսցուք ՚ի բաց զսիրտս նոցա, գէշ արկցուք գաղանաց երկրի, զո՞հ դիցուք հասարակաց հօրս նենգադրաւ աստուածոցն մերոյ հայրենեացս. հապա, երթիցուք, ընկեք իմ, երթիցուք. ձեզ զԱնտոնիոս առէք առաջնորդ:

Ո՞ր. Հապա, երթիցուք, հանցուք ընդ կառափն նոցա զքէն վրիժուն:

Անս. Ո՞ր. Երգուեալ յանպարտ արիւն գիւցազին, արագարագ Թափեսցուք զվրէժ նորա. հապա, ՚ի գէն ընթացէք:

Ժող. Մահ, սատակուն, վրէժխնդրութիւն:

Անս. Մի շիջին, ո՞վ քաջք, բոցք բարկութեան. ճեպեսցուք գրոհ տալ ամբոխին, շարժեսցուք զնոսա ՚ի պատերազմ, իմաստութեամբ արագ արագ խնդրեսցուք զվրէժ արեան Կեսարու, և յարուսցուք զնա ՚ի նորին յաջորդ:

ՎԵՐՁ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆՔ

Սրոշնքի մը կայ հակահարստեան, ըստ հաշիւներու: — Յլոր Բրիտանիոյ առաջին 12 տարեկան ռուս զինուորացի տղայ մը՝ 5 տարեկան եղած ատենը ծնունդին վրայ իյնալով՝ մը սրունքին վրայ վէրք մ'ունեցեր էր. և որովհետեւ անկողին ինկած ժամանակը սրունքը քաշուած կըծկած կը բռնէր, առողջանալէն ետքն ալ անկարելի եղաւ նորէն շտկելը, և հարկադրեցաւ քաշուել համարանցուկ գործածել: Ամառը (1867ին) սաստիկ տաք օդով մը Յլոր իր քեռւոյն հետ ձի հեծած իրենց արտերունայեցելութեան կ'երթային. յանկարծ միջիկ մ'եղաւ, ՚ի սկզբան թեթիւ որոտումներով և քիչ վերջը սաստիկ գոռում մը գոռաց. ձիերը զարհուրած խրտեցան, Յլոր ձիէն վար ինկաւ և մալրեցաւ. երբ խեղճ վրան եկաւ՝ տեսաւ

որ գետինն փռուած է. ուղեց ոտը ելլել, բայց տեսաւ որ ալ ոտը չունի, կայծալը տարած էր զայն, և ընդունայն տեղը չորս կողմը կը փնտռէր: Քեռին և ձիւնը իրմէ հեռու էին. տեսաւ որ իր շապիկը և զգեստներն ալ կարուածքին քովերէն ամբողջ պատռուած և մասամբ մ'ալ այրած էին: — Երկայնաձև մեծ ու պզտի չոր քոսեր իր մարմինը կը ծածկէին: Պատանին քիչ մը ատեն ինքզինքը գտնալէն ետքը՝ նորէն սաստիկ տկարութիւն զգալով դարձեալ գետին տարածուեցաւ: Քեռին ձին կեցընելով տեսաւ որ քեռորդւոյն ձին կար առանց իրեն: Ոչ ինքը և ոչ ալ երկու ձիւերը փոքրիկ մնաս մը կրած էին: Յետոյ դառնալով գտաւ իր թոռը՝ քնացած և մէկ սրունքէն զուրկ. հարկադրեցաւ կառքով մը զանիկայ քաղաք տանելու: Պատանին կառքին ընթանալուն սաստիկ ցաւ կ'իմանար սրունքէն, ուսկից քիչ մ'ալ արիւն վաղեց, բայց շուտով ինքն իրեն դադրեցաւ: — Այս դիպումէս ութ օր վերջը պատանին հիւանդանոց մտաւ, ուր Պ. Ռոկովիչ ղննեց վէրքը և գտաւ որ բոլորովին նման էր կանոնաւոր անդամահատութեան մը պատճառած վէրքին. կերպ մը ելեքտրակիզական անդամահատութիւն եղած էր իր առջի ունեցած վէրքէն վեր և ուրքէն քիչ մը վար. ծունկին ոսկրը և ազդրը անմնաս մնացած էին: Քիչ ատենէն սաստիկ ցաւերը դադրեցան, վէրքը սովորական միջոցներով սպիացաւ և պատանին բոլորովին առողջացաւ: Քանի մը օրէն պատանւոյն ձիւն վար ինկած տեղւոյն մօտ մաշառներու միջէն ոսկրը գտնուեցաւ, զոր ընտանիքը յիշատակի մը պէս կը պահէին: Պ. Ռոկովիչ զայն ալ քննեց և կ'ըսէ թէ զմեռեալ անդամոյ մը ձև ունի և գրեթէ չի հոտիր. ոսկրները ամբողջ էին, սև, ու ձևաւոր կերպով մը կոտրած:

Մեղրուսց խայրուածքի յարման: — Երբ մեղու մը խայթէ գրեզ, մէկէն ցնդական ալքալիով (alkali volatil) թըր-

ջած լաթով մը երկու երեք անգամ վէրքը լուս: Այս կերպով հեղուկը խայթումովն մէջ կը թափանցէ և կ'ոչնչացնէ թունին զօրութիւնը: Եթէ ալքալի չունիս՝ կրնաս գործածել օճառի ջուր, աղոտ ջուր, մոխրաջուր և բեկնիի ոգի: Եթէ այս հիւթերը չօգտեն, խայթումով մասը որ և է համեմային բուսով մը շփէ, ինչպէս են լավանտա, անանուխ, ծոթրին, և այլն. վերջը զգուշութեամբ մեղուն խայթոցը հանէ և աղաջրոյ մէջ թրջած պզտի լաթ մը դիր խայթումովն վրայ: Բայց որ և է կերպով, բնաւ չիքերես, ապա թէ ոչ ուռեցքը կը մեծնայ:

Թէաւորունք Էջրուպիոյ: — Գաղղիոյ Բեօքլը օրագիրը այսպէս կը հաշուէ արդի թէատրոններուն թիւը.

337	Թէատրոն 'ի Գաղղիա.
298	» Երասիա.
168	» 'ի Սպանիա.
159	» Սեզգիա.
152	» Սեատրիա.
76	» 'ի Բրուսիա.
115	» Գերմանիոյ միւս մասանց մէջ.
34	» 'ի Ռուսիա.
34	» 'ի Պելճիա.
23	» 'ի Հոլանտա.

1396 բովանդակը:

Լուսակալական գոշուաշորոշիւն: — Գաղղիոյ ուսումնական օրագիրները կը ծանուցանեն որ Պ. Լուգովիկոս Տիւրոզ տիւ Հաւրոն ուսեալ երիտասարդ մը, եօթը տարի շարունակ քննութենէ վերջը, լուծեց բնական գունոց լուսանկարուց վրայ տպաւորութեան առարկութիւնը: Հեղինակն իր նպատակին հասնելու գլխաւոր կէտը դրաւ այն սկզբանց վրայ, թէ ամենայն պարզ գոյնը երեքի կը վերածուին, 'ի կարմիր, 'ի դեղին և 'ի կապոյտ. և թէ ամենայն անթիւ գունաւորութիւնը բնութեան ուրիշ բան չեն՝ բայց եթէ մեծ համեմատութեամբ բաղադրութիւնը այս երեք գունոց: Բոլորովին սոյն սկզբանցս վրայ հիմնեալ Տիւ Հաւրոնեան դրու-

թիւնն՝ երեք գունով զանազան պատկերներն ընդունելու վրայ է նոյն առարկայէն, մէկը կարմիր, մէկը դեղին և միւսը կապոյտ, և յետոյ ՚ի մի վերածել այս երեք լուսանկարքը: Այս երեք պատկերներս ընդունելու համար՝ առարկայէն ելած լուսոյ շառաւիղքն երեք ապակեաց միջէն կ'անցնին, մէկը կանաչ, մէկը մանուշակագոյն և միւսը կարմիր նարնջագոյն, որք են լրացուցիչ կարմրի, դեղնի և կապուտի:

ԲԱՆԱԼԻՔ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՒԹԻՅ

(Տես երես 255)

526 Ի՞նչ պատճառաւ ճարպի մը պատրոյզն եթէ շատ երկայն ըլլայ՝ կը ծռի: — Իրեն յատուկ ծանրութիւնն է ծռելուն պատճառն:

527 Երբոր պատրոյզն շատ երկայն ըլլայ՝ ինչո՞ւ իր ծայրն դիզուած կ'ըլլայ: — Իր բամբակին անդացած մասերն են դիզուողքն, որք անկէց բոլորովին չեն զատուիր, այլ հագիւ կպած ու կախուած կը մնան:

528 Ինչո՞ւ համար ճարպէ ճրագներն ստէպ պէտք կ'ունենան յարգարուելու (կամ կտրուելու): — Որովհետեւ բոցն պատելով զպատրոյզը՝ կ'արգելու իր անդացած մասերն օդուն թթուածնին հետ զուգադրուելու, ասոր համար չիհատնիր, այլ կ'երկընայ. և բոցին պաղութիւն պատճառելով՝ նուազ լոյս մ'ալ կու տայ, եթէ պատշաճ կերպով չկտրուի ու չկարծուի:

529 Ինչո՞ւ համար մեղրամոմէ և ճարպիւղէ ճրագներն պէտք չեն ունենար յարգարուելու: — Որովհետեւ իրենց պատրոյզն հիւսուած է. և երբ հետզհետէ մեղրամոմն կամ ճարպիւղն այրի, ինքն ալ թեթեւ կերպով մը կը ծռի և ծայրն բոցին կենդրոնէն դուրս կ'ելլայ, այսինքն անոր արտաքին կոնոնէն, ուր կրնայ սպառիլ:

530 Ինչո՞ւ համար երբ պատրոյզն քիչ մը ծռի՝ ճրագին բոցն աւելի խտութիւն կը ստանայ: — Որովհետեւ ուղղահայեաց դիրքը կորսուեցնելով՝ պատրուգին ծայրն կը մտնէ բոցին արտաքին կոնոնին մէջ. ուր անդուկն կը բաժնուի և կը ստանայ լուսակիզութիւն:

531 Ինչո՞ւ համար ճարպէ ճրագներուն պատրոյզն ալ չեն հիւսեր: — Որովհետեւ հիւսուածոյ պատրոյզն կը ծռի, և իրմէ ելած ջերմութիւնն հալեցնելով՝ երազութեամբ իր այն ծռած կողմի ճրագուն՝ կըրնայ բոլոր ճրագն ալ հալեցնել:

532 Ինչո՞ւ համար նոյն բանն չըլլար մեղրամոմէ և ճարպիւղէ ճրագաց ալ: — Որովհետեւ ասոնց գոյացութիւնն աւելի կարծր է, և նուազ հաղորդիչ ջերմութեան. ասոր համար բոցին շատ մօտ եղած մասն կը հալի, բայց այն թեթեւ հալած յատակին տակ՝ կը մնայ հաստատուն և պաղ նիւթն:

(Ասով կըրնայ իմացուիլ՝ թէ որչափ տարբերութիւն կայ հալման մեղրամոմին, ճարպիւղին և ճրագուն մէջ. այս վերջինս կը հեղուկանայ 58 հարիւրամասն աս՝ ճանի տաքութեամբ. բայց որովհետեւ հալած ճարպին տաքութիւնն՝ որ կը շօշափուի պատրուգին հետ՝ սաստիկ է, կրնայ ստորին կարգերուն մատակարարել անանկ ջերմութիւն մը՝ որ զանոնք բաւական խտութեամբ հալեցնէ: Մեղրամոմն և ճարպիւղն այսպէս չեն, որովհետեւ մոմն հալելու համար կը պահանջէ 62, 64 աստիճան, իսկ ճարպիւղն 70 աստիճան. ասկէց դիւրութեամբ կ'իմացուի որ վերին կարգին ջերմութիւնն գոնաւորաւ կը հաղորդուի ստորին զանգուածին հետ:)

533 Ի՞նչ բան է ճարպիւղն: — Գոյութիւն մըն է որ կը հանուի ճարպէն:

534 Ի՞նչ պատճառաւ ճարպն այնպէս կակուղ կ'ըլլայ երբ իրեն մէջ ճարպիւղ ունենայ, իսկ ինքն իրեն կարծր է: — Որովհետեւ այս գոյութենէն զատ՝ ճարպն կը պարունակէ ուրիշ մըն ալ, որ է իւղայինն և գրեթէ հեղուկ. ուստի հաստատուն մարմին մը երբ խառնուի հեղուկի մը հետ՝ կը պատճառէ միջակ վիճակ մը մարմնոյ, որ է կակոդաքիան:

535 Երբ ճրագ մը փչելով մարուի, ուստի կը ծագի այն գէշ հոտն՝ զոր ծխող պատրոյզն կը տարածէ: — Թռչական եղէ մը՝ կծուակ կոչուած, որուն հոտն շատ զզուելի է:

536 Ի՞նչպէս առաջ կու գայ այս գոյութիւնս: — Կը ձևանայ պատրուգին մէջ ասոր տաք եղած ատենը:

537 Ինչո՞ւ համար այս կծուուկն կը ձևանայ և ոչ կիզանուտ կազ: — Որովհետեւ ճարպն կատարելապէս չիլուծուիր, այլ մասամբ միայն:

(Կծուուկն կը բաղկանայ վեց մասն անդուկով երեք մասն ջրածրնով:)

538 Ի՞նչ գոյութենէ կը պատճառուի այն